

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TİCARET BAKANLIĞI

PAKİSTAN BİLGİLENDİRME SUNUMU
Hazırlayan: Demir Ahmet ŞAHİN-İslamabad Ticaret Müşaviri

1- GENEL BİLGİLER-SOSYO EKONOMİK YAPI

- Resmi Adı: Pakistan İslam Cumhuriyeti
- Başkenti: İslamabad
- Bağımsızlık Tarihi: 14 Ağustos 1947
- Yönetim Biçimi: Cumhuriyet
- Devlet Başkanı: Dr. Arif Alvi
- Başbakan: Imran Khan
- Resmi Dil: İngilizce, Urduca (Milli Dil)
- Din: Müslüman (%95), Diğer (Hıristiyan ve Hindu)
- Yüzölçümü: 769.095 km²
- Nüfus: 220 milyon
- Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu, İslam İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Örgütü, Gelişen-8 Ülke, Commonwealth, Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü, Uluslararası Denizcilik Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü
- Pakistan, kuzeyinde Çin Halk Cumhuriyeti, doğusunda Hindistan, batısında İran ve Afganistan ile sınır komşusudur. 4 eyaletten oluşmaktadır. Bu eyaletler, başkenti Karachi olan Sindh, başkenti Lahore olan Punjab, başkenti Pashawar olan Khyber Pakhtunkwa (KPK) ve başkenti Quetta olan Balochistan'dır. Pakistan'ın en büyük şehirleri Karachi, Lahore, Faisalabad, Rawalpindi, Multan, Gujranwala, Hyderabad, Peshawar, Islamabad ve Quetta'dır.

2-TEMEL EKONOMİK BİLGİLER

- **GSYİH (Nominal):** 278 milyar \$ (2019), 270 milyar \$ (2020)
- **Kişi Başına GSYİH (Nominal):**1,357 \$
- **GSYİH Büyüme Oranı:** %3.1
- **Enflasyon Oranı:**%12
- **İşsizlik Oranı:** %4.1
- **Para Birimi ve Döviz Kuru:** Pakistan Rupisi (PKR), 1 ABD \$ =165 PKR
- **İhracat:** 22.2 milyar \$
- **İthalat:** 43.4 milyar \$
- **GSYİH Sektörel Dağılımı:** Tarım % 24, Sanayi %20, Hizmetler %55
- Tarım ve sınai üretim, ülkeyi kuzey-güney ekseninde geçen İndus nehri etrafındaki verimli ovalarda yoğunlaşmıştır. Ülkenin finans ve ticaret merkezi Sindh Eyaleti'nin başkenti Karachi'dir.
- **GSYİH'nın Eyaletlere göre Dağılımı:** Punjab %57, Sindh %27, KPK %9, Balochistan %3
- **Başlıca Sanayi Dalları:** Tekstil, gıda işleme, ilaç sanayi, inşaat ürünleri, kağıt ve gübre sanayi
- **Başlıca Tarımsal Üretim:** Pamuk, buğday, pirinç, şeker kamışı, meyve-sebze, süt, et, yumurta
- **Madenler ve Yeraltı Kaynakları:** Tuz, doğalgaz, demir filizi, kömür

Pakistan'ın Temel Ekonomik Görünümü (2010-2019)

Kaynak: IMF, EIU, Trademap, State Bank of Pakistan

YIL	GSYİH Nominal (Milyar \$)	Kişi Başına Gelir (Nominal) (Bin \$)	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)
2010	177,2	1.042	2,6	12,9	21,4	32,8
2011	213,6	1.230	3,6	11,9	26,3	38,9
2012	224,4	1.260	3,8	9,7	24,6	39,8
2013	231,2	1.280	3,7	7,7	25,1	41,1
2014	244,4	1.320	4,1	7,2	24,7	42,5
2015	271,1	1.430	4,0	2,5	22,7	39,3
2016	278,9	1.440	4,7	3,8	21,7	41,5
2017	304	1.540	5,3	4,6	23,2	53,1
2018	312,6	1.56	5,8	3,93	23,6	60,1
2019	278	1.357	3,1	12	23,8	50,1

2-TEMEL EKONOMİK BİLGİLER

- Her ne kadar azalmaya devam etse de terör sorunu ve Kaşmir Bölgesi nedeniyle Hindistan'la süregelen siyasi çekişmeler dışında Pakistan ekonomik olarak da sürekli olarak **bütçe ve ticaret açığı ile döviz sıkıntısı sorunları** ile mücadele etmektedir. Pakistan, bu sorunlarla mücadele edebilmek için IMF, Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası gibi kuruluşlardan ve diğer bazı ülkelere (Çin, Katar, Suudi Arabistan gibi) krediler almaktadır. En son, 2019 yılının Temmuz ayında IMF ile yapılmış olan 39 aylık bir periyodu kapsayacak stand-by anlaşması kapsamında IMF, Pakistan'a 6 milyar dolarlık kredi vermeyi taahhüt etmiştir. IMF ile yapılmış olan anlaşmanın kapsayacağı sürede Pakistan'ın 37 milyar dolarlık dış borç ödemesi yapması gerekmekte olup, bu ödemenin 14.6 milyar dolarının (büyük kısmı China-Pakistan Economic Corridor-CPEC kapsamındaki projelerin finansmanı amacıyla alınmış olan kredilerden kaynaklı) Çin'e yapılması gerekmektedir.
- Dünyanın 40. büyük ekonomisi ve 66. büyük ihracatçısı olan Pakistan, pamuk-tekstil ve buğday üçlüsüne dayalı dar bir üretim ve ihracat tabana sıkışmış durumdadır. Ülkenin özellikle enerji alımlarında yurt dışına bağımlı olması ve sanayileşmenin görece düşük olması sebebiyle birçok ürünün ithal edilmesi, Pakistan'ı sürekli olarak dış ticaret açığı ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bunun yanı sıra Pakistan'ın ihracatının %57'sini tekstil oluşturmakta, ihraç sepetinin çeşitlendirilememesi ülkenin önemli sorunları arasında bulunmaktadır.
- **Limanlar ve Nakliye** : Ülkemiz ile Pakistan arasındaki ticaret sadece denizyolu ve havayolu ile yapılmaktadır. Denizyolu ile yapılan seferlerin birçoğunun Dubai aktarmalı olmasından ve doğrudan seferler bulunmamasından dolayı Türkiye'den Pakistan'a deniz taşımacılığı uzun sürmektedir. Diğer taraftan, Aralık ayında yapılmış olan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı 10. Ulaştırma Bakanları Toplantısı'nda Ulaştırma ve Altyapı Bakanımız Sayın Adil Karaismailoğlu, İstanbul-Tahran-İslamabad yük treninin yeniden işletmeye alınmasına karar verildiğini açıklamıştı. Pakistan'ın **3 adet önemli deniz limanı** bulunmakta olup, bunlar Karachi şehrindeki Karachi Port ve Muhammad Bin Qasım Port ile Gwadar şehrindeki Gwadar Port'dur. Port Qasım bunların içindeki en eski liman olup, Karachi Port da en yoğun limandır. Gwadar Port ise henüz tam kapasiteyle faaliyete başlamamıştır.
- **Pakistan'da asgari ücret**: Genel olarak 17,500 PR, yaklaşık 105 \$'dır. Pakistan'da kayıt dışı ekonomi ve gelişmiş sosyal güvenlik sistemi eksikliği olduğu için genellikle bu ücretlerin daha da altında işçi çalıştırılmaktadır.

2-TEMEL EKONOMİK BİLGİLER

- **Pakistan'da mali yıl:** 1 Temmuz-30 Haziran arasındaki dönemi kapsamaktadır. Pakistan'ın **2020-2021 mali yılı bütçesi** 44 milyar dolar olup (7.8 milyar doları askeri harcamalar), gelir hedefi 23 milyardır.
- **Pakistan'daki vergi oranları:** Kurumlar Vergisi %29, Gelir Vergisi %5-35, Satış Vergisi %17
Pakistan ile ülkemiz arasında bir serbest ticaret anlaşması bulunmamaktadır. Pakistan'ın ithalatta uyguladığı gümrük vergisi oranları %0 ile %100 arasında değişmektedir. Tekstil sektörü ürünleri %5-25 arasında değişen oranlarda gümrük vergisine, hazır giyim sektörü ise %20-25 oranında gümrük vergisine tabidir. Düşük faturalandırma yaygın olduğundan kozmetik, kişisel bakım ürünleri ve tüketim malları sektöründe gümrük değerleri ilan edilmektedir. Pakistan'ın uyguladığı gümrük vergileri konusunda Federal Board of Revenue kurumunun <https://www.fbr.gov.pk> şeklindeki internet sitesinden bilgi edinilebilir.

- **Pakistan'ın Ticaret Anlaşmaları**

Pakistan'ın, Çin, Malezya ve Sri Lanka ile Serbest Ticaret Anlaşması; Endonezya, İran ve Morityus ile Tercihli Ticaret Anlaşması; Afganistan ile Transit Ticaret Anlaşması; ABD ile de Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması bulunmaktadır. Bu anlaşmaların içeriklerine Pakistan Ticaret Bakanlığı'nın internet sitesinin <http://www.commerce.gov.pk/about-us/trade-agreements/> şeklindeki uzantısından ulaşılabilir.

Ayrıca, Pakistan, bölgesel ticaret serbestliğini amaçlayan iki anlaşmaya taraftır. Bunlardan biri Pakistan, Türkiye ve İran'ın birlikte kurdukları Ekonomik İşbirliği Organizasyonu (ECO)'dur. Pakistan'ın üye olduğu diğer topluluk, Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Nepal, Bhutan ve Maldiv adalarından oluşan Güney Asya Bölgesel İşbirliği Topluluğudur (SAARC). SAARC, Güney Asya Öncelikli Ticaret Anlaşmasını (SAPTA) oluşturmuştur.

3- PAKİSTAN'DAKİ YATIRIM ORTAMI VE YABANCI YATIRIMLAR

- Ülkede yatırım konusunda az sayıda sınırlama mevcutken pek çok sektör için teşvikler sağlanmaktadır. Pakistan'da yapılacak yabancı yatırımlara Hükümet tarafından kurumlar vergisi indirimi, gümrük vergisi istisnaları, alt yapı hizmetleri temini ve diğer bazı vergisel muafiyetler sağlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi, Board of Investment'ın <https://invest.gov.pk> internet sitesinde yer almaktadır.
- Öte yandan, Pakistan yatırım politikası gereğince, yatırımlarda yerel firma ile işbirliği yapılmasını önemsemektedir. Pakistan'da yatırım kapsamında gerekli olan izin ve belgelerin temininde ise makul süre çoğunlukla aşmaktadır. Ayrıca, yatırımın tamamlanmasını müteakip geçilen işletme döneminde yine gerekli izinlerde yaşanan uzun süreç başta olmak üzere uygulama usul ve esaslarındaki farklılıklar yatırımın riskli hale gelmesine yol açmakta ve etkin olmasını engellemektedir.
- Genel olarak ülkede yatırım yapmak bazı riskler taşımaktadır. Güvenlik, bürokratik engeller, bankacılık ve hukuk alanındaki uyumsuzluklar, iş ortamının işadamlarımıza yabancı olması, kalifiye iş gücü teminindeki sıkıntılar önemli olumsuzluklardır. Ayrıca, ülkedeki mevzuatların sık sık değiştirilmesi özellikle doğrudan yabancı yatırımlar için öngörülebilirliği olumsuz etkilemektedir.
- Pakistan'da en çok yatırım ülkeler, Çin, Hong Kong, Hollanda, Birleşik Krallık ve ABD'dir.

Country Wise Net FDI (\$ Million)

Country	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Jul-Oct FY21 (P)
China	(3.6)	47.4	126.1	90.6	695.8	340.8	1,048.3	763.2	1,311.9	130.8	844.1	332.3
UK	294.6	207.1	205.8	633.0	157.0	169.6	151.7	215.4	304.6	185.0	117.3	36.9
USA	468.3	238.1	227.7	227.1	212.1	223.9	15.7	45.7	161.7	88.1	97.2	25.7
Hong Kong	9.9	125.6	80.3	242.6	228.5	136.2	187.0	123.0	183.6	171.0	190.7	46.4
Switzerland	170.6	110.5	129.9	149.0	209.8	(6.5)	59.5	101.7	78.5	21.2	61.8	19.3
U.A.E.	242.7	284.2	36.8	22.5	(47.1)	235.3	114.6	120.1	(4.4)	103.7	44.2	29.8
Italy	4.0	7.9	200.1	199.4	97.6	115.4	105.4	61.5	56.6	51.9	56.4	10.7
Netherlands	278.6	(48.5)	22.3	(118.7)	5.5	(34.5)	29.9	457.6	100.3	69.0	133.2	51.5
Austria	56.8	32.4	69.1	53.3	53.8	24.8	42.7	21.7	27.4	7.6	3.8	0.0
Japan	26.8	3.2	29.8	30.1	30.1	71.1	35.4	57.7	59.8	117.3	52.4	19.0
Turkey	0.8	1.8	3.3	0.5	7.9	43.4	16.9	135.6	29.8	73.8	24.9	1.0
Others	601.3	625.1	(310.5)	(73.0)	47.7	(285.7)	585.8	303.4	470.5	343.0	1,023.6	220.1
Total	2,150.8	1,634.8	820.7	1,456.5	1,698.6	1,033.8	2,392.9	2,406.6	2,780.3	1,362.4	2,561.2	733.1

3- PAKİSTAN'DAKİ YATIRIM ORTAMI VE YABANCI YATIRIMLAR

- Pakistan'da en çok yabancı yatırım alan sektörler: enerji, telekomunikasyon, petrol ve gaz ile finans sektörüdür.
- Pakistan'daki en büyük 10 çok uluslu şirket: Nestle, KFC, Coca-Cola US, Unilever, Pizzahut, Procter and Gamble, Mobilink, Toyota, Standard Chartered ve Microsoft'tur.
- Pakistan'da imalat sanayiinde yatırımı olan büyük şirketlerimiz: Anadolu Grubu (Coca-Cola), Hayat Kimya, Arçelik (Dawlance iştiraki ile), Zorlu Grubu'dur.
- Müteahhitlik, teknik müşavirlik ve hizmetler sektöründe faaliyette bulunan firmalarımız arasında ise Siyah Kalem, Limak, Albayrak, Areaa, Dolsar, Tümaş, Metroplan, Şa-Ra Enerji sayılabilir.

Sector Wise Net FDI (\$ Million)

Sector	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	Jul-Oct FY21 (P)
Oil & Gas	740.6	512.2	629.4	559.6	502.0	300.5	249.0	146.0	372.0	349.8	311.4	83.1
Financial Business	163.0	310.1	64.4	314.2	192.8	256.4	289.0	297.3	400.3	286.5	273.8	118.5
Textiles	27.8	25.3	29.8	13.9	(0.2)	43.9	20.0	15.5	49.7	76.8	37.7	6.5
Trade	117.0	53.0	25.3	5.1	(3.2)	50.6	26.6	32.6	143.0	76.3	32.7	1.1
Construction	101.6	61.1	72.1	47.7	28.8	53.5	36.9	8.3	40.4	70.2	20.7	12.3
Power	(120.6)	155.8	(84.9)	26.8	71.4	303.8	1,153.4	716.0	1,179.5	(323.9)	764.3	352.3
Chemicals	112.1	30.5	96.3	(47.1)	94.9	60.3	88.5	5.4	48.9	103.1	20.7	3.4
Transport	132.0	104.6	18.7	44.1	2.7	6.2	166.8	163.5	56.9	40.1	(4.9)	0.6
Communication (IT&Telecom)	291.0	(34.1)	(312.6)	(381.7)	434.2	62.2	241.4	(49.2)	113.5	(55.7)	622.5	54.4
Others	586.3	416.3	282.2	873.8	375.2	(103.4)	121.3	1,071.2	375.7	739.2	482.3	100.9
Total	2,150.8	1,634.8	820.7	1,456.4	1,698.6	1,033.8	2,392.9	2,406.6	2,780.3	1,362.4	2,561.2	733.1

3- PAKİSTAN'DAKİ YATIRIM ORTAMI VE YABANCI YATIRIMLAR

- Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksinde Pakistan'ın Yeri**

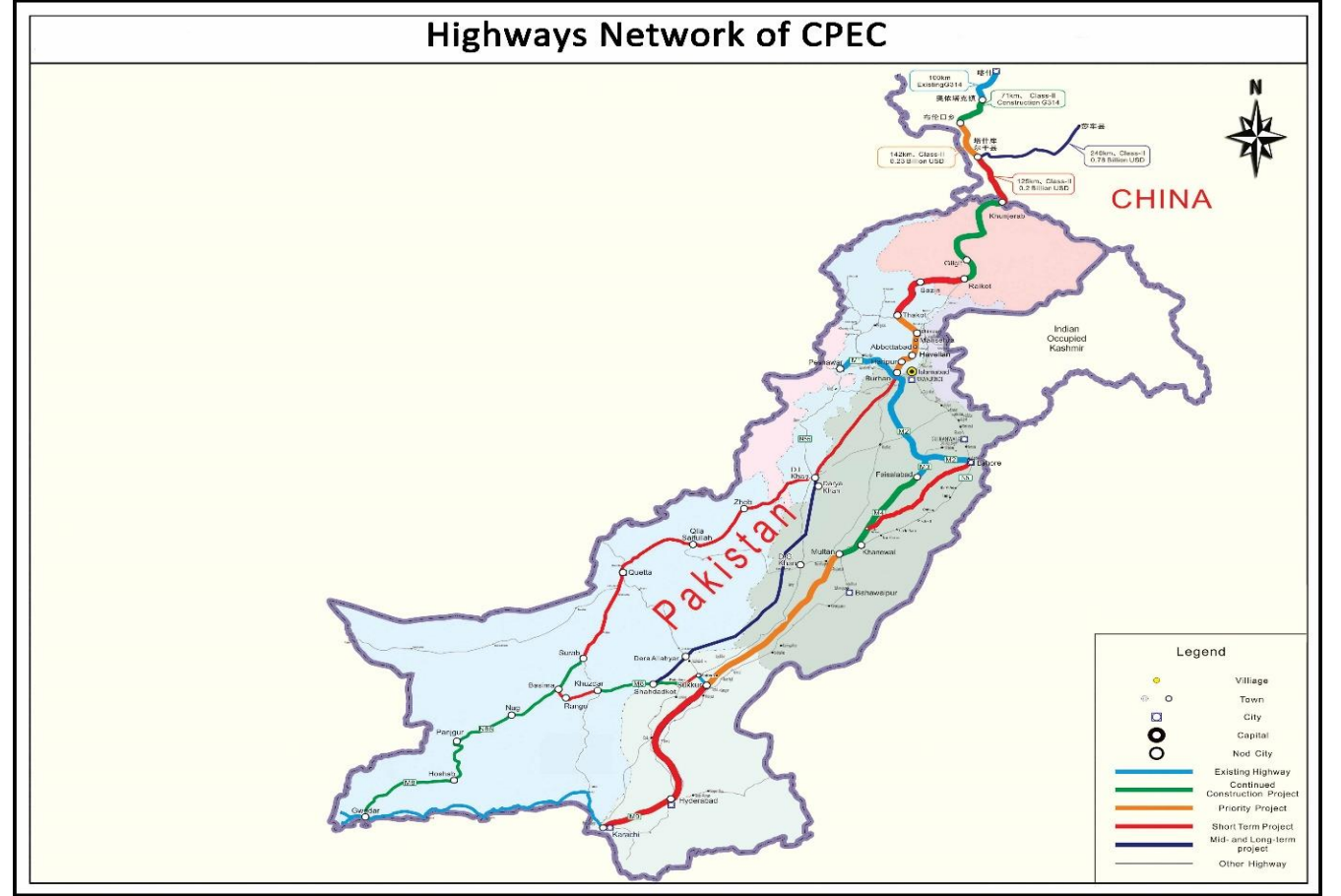
Dünya Bankası Doing Business raporuna göre Pakistan 2019 yılında 55.31 puanla 190 ülke arasında 136. sırada yer almış olup 2020 yılında 61 puanla 108. inci sıraya yükselmiştir.

	2020 Yılı	2020 Yılı	2019 Yılı	2019 Yılı	2018 Yılı
	Sırası	Puanı	Sırası	Puanı	Puanı
Genel	108	61	136	55.31	52.78
İşe Başlama	72	89.3	130	81.89	76.60
İnşaat İzinleri	112	66.5	166	53.59	52.80
Elektrik Temini	123	64	167	44.75	44.51
Tapu Kaydı	151	48.6	161	45.63	41.36
Kredi Temini	119	45	112	45.00	45.00
Azınlık Hissedar Haklarının Korunması	28	72	26	71.67	71.67
Vergi Ödeme	161	52.9	173	47.05	46.42
Dış Ticaret	111	68.8	142	60.12	60.12
Sözleşmelerin İcrası	156	43.5	156	43.49	43.49
Şirket Tasfiyesi	58	59.0	53	59.86	45.83

- Yatırımlara ilişkin önemli bir gündem de Çin Halk Cumhuriyeti tarafından finanse edilen Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru Projesi (China-Pakistan Economic Corridor-CPEC)'dir. 2013 yılında başlamış olan, Çin'in kuzeybatısından Pakistan'ın güneyindeki Gwadar ve Karachi limanlarına ulaşımın sağlanması üzerine kurulu olan CPEC kapsamında çeşitli karayolu, demiryolu, limanların iyileştirilmesi, enerji projeleri ile özel ekonomik bölgeler kurulması projeleri de bulunmaktadır.
- Başlangıcında yaklaşık 45 milyar Dolar olarak öngörülen CPEC projelerinin tutarı konusundaki öngörüler 60 milyar Doların üzerine çıkmış durumdadır.
- Pakistan'ın Gwadar Limanı, Belucistan'ın Arap Denizi kıyısında, Güney Asya, Orta Asya ve Ortadoğu'nun arasında, Basra Körfezi yakınında, dünya petrol ticaretinin %20'sinin yapıldığı Hürmüz Boğazına yakın, stratejik bir noktada yer alması nedeniyle bölgesel ticaret ve siyaset açısından büyük öneme sahiptir. Gwadar Limanının tam anlamıyla işlerliğe geçmesiyle Çin, Orta Doğu'ya Arap Denizi üzerinden doğrudan erişim sağlayabilecektir.

3- PAKİSTAN'DAKİ YATIRIM ORTAMI VE YABANCI YATIRIMLAR -ÇİN-PAKİSTAN EKONOMİK KORİDORU (CPEC)

T.C. TİCARET
BAKANLIĞI

TEŞEKKÜRLER

DEMİR AHMET ŞAHİN
İSLAMABAD TİCARET MÜŞAVİRİ

islamabad@ticaret.gov.tr